Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 54, Ekim 2021, s. 196-224

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.53945>

Doç. Haluk YÜCEL

Düzce Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Müzik Bölümü,
hy.musiki@gmail.com

ÂŞIK MAHZUNÎ ŞERİF TÜRKÜLERİNDE TOPLUMSAL OLAYLARIN İZÂHI

Özet

Çağımızın en önemli ozanlarından olan Âşık Mahzunî Şerif gerek yazdığı şiirlerinde gerekse okuduğu türkülerinde Türk insanının gönlünde derin hisler uyandırmıştır. Onun türküleri sadece aşk, sevdâ, ayrılık üzerine olmayıp siyasal içerikten dini içerik boyutuna ulaşan hiciv ve eleştirel bir dil aracılığıyla notalara dökülmüştür. Her türlü haksızlığın karşısında dik duruşu, değer yargılarından ödün vermeyişi, zalime boyun eğmeyişi Âşık Mahzunî Şerif'in eserlerine yansımıştır. Türkülerinde fakirlikten, gurbetlikten, birlik ve beraberlikten, kardeşlik duygusundan kısacası toplumsal olaylardan çok fazla mesajlar bulunmaktadır. Âşık Mahzunî Şerif türkülerinin içerik ve konuları üzerine yapılmış bu çalışmada ozanımızın yüzlerce şiiri ve seslendirdiği türküleri tek tek analiz edilmiştir. Çalışmamızın bulgular kısmında ele aldığımız başlıklarda türkülerdeki söz varlıkları, değindiği temalar, kimi siyasi şahsiyetler tespit edilerek yorumlanmıştır. Âşık Mahzunî Şerif türküleri Türk halkının genel sorunlarını dile getiren eserler bütünüdür. Türk toplumunun vicdanında derin yaralar bırakan pek çok mevzu türküşüp dilden dile aktarılmıştır. Cesur kalemi, sivri dili ve gözü kara yapısıyla Âşık Mahzunî Şerif, pek çok sanatçının düşünüp dile getiremediği eleştirileri şiirlerinde ve türkülerinde haykırmıştır.

Anahtar kelimeler: Âşık Mahzunî Şerif, Âşık, Türkü, Türk Halk Müziği, Müzikoloji

EXPLANATION OF SOCIAL EVENTS IN “ÂŞIK MAHZUNÎ ŞERİF” FOLK SONGS

Abstrac

Âşık Mahzunî Şerif, one of the most important poets of our age, aroused deep feelings in the hearts of Turkish people both in his poems and in the folk songs he sang. His folk songs were not only about love, separation, but were notated through a satirical and critical language that reached the level of religious content from political content. His upright stance in the face of all kinds of injustice, his uncompromising value judgments, and his insubordination to the oppressor are reflected in the works of “Âşık Mahzunî Şerif”. There are many messages from poverty, expatriateness, unity and solidarity, the feeling of brotherhood, in short, social events in his folk songs. In this study on the content and subjects of Âşık Mahzunî Şerif folk songs, hundreds of poems of our poet and the folk songs he sang were analyzed one by one. In the titles that we discussed in the findings part of our study, the vocabulary in the folk songs, the themes they mentioned, some political figures were determined and interpreted. “Âşık Mahzunî Şerif” folk songs are a collection of works that express the general problems of the Turkish people. Many issues that left deep wounds in the conscience of the species society were transferred from one language to another.” Âşık Mahzunî Şerif”, his is brave., Has shouted out the criticisms that many artists could not think and express in his poems and ballads.

Keywords: “Âşık Mahzunî Şerif”, “Âşık” “Türkü”, Turkish Folk Music, Musicology

GİRİŞ

*“Keşke insanlar bir olsa
Barış bütün dünyaya hâkim olsa
İnsanlar kan diye bir şey bilmece
Gariplik kalksa, kapansa el kapıları
Bütün insanlar ellikten çıksa.”¹*

Türk halk müziği ve âşık edebiyatı Türk ulusunun kadim geçmişini günümüze taşımaktadır. Bu ulvi birlikteliğin ana unsuru edebiyatta kâğıt, kalem, müzikte ise saz ve tezenedir. Âşık müziği bu iki temel üzerine kurulmuş, geçmişten günümüze aktarımlar yoluyla milli değerlerimizin sesi, nefesi olmuştur. “Kültürün en önemli aktarıcısı olan insanoğlu, geçmişten aldığı bütün kazanımlarını kendisinden sonraki nesillere iletmekle sorumlu bir taşıyıcı konumdadır. Sanat ise bu bütünlük içerisinde o toplumun gelişmişlik düzeyini estetik bir anlayışıyla ifade etmektedir. Kültürün oluşumu ve devamlılığı söz konusu olduğunda tüm sanat dalları gibi müziğin önemi hiç kuşkusuz çok mühimdir.” (Yücel, 2017: 553).

Her âşığın kendine özgü bir tavrı, ifade gücü ve gönül zenginliği vardır. Kimi âşıklar eser üretirken çoğunlukla sevgiden, özleminden, ayrılıktan beslenirken kimi âşıklar da eserlerinde aşka dair tüm duygularla beraber içinde yaşadıkları toplumdan yoğun bir şekilde etkilenirler. Kişisel

¹ Almanya <https://www.youtube.com/watch?v=RqE93CeOWCs>

duygularından ziyade toplumun sorunlarını, sıkıntılarını, ekonomik ve siyasi eksiklikleri bazen samimiyetle bazense sert, eleştirel bir üslupla eserlerine işlerler. Onların doğruyu yanlıştan ayıracakları ve kendilerini cesurca ifade edecekleri alan yaktıkları türkülerdir. Âşık Mahzunî Şerif, tam da böyle bir âşıktır. Nasıl gönüle kelim düşmeden mızrap tele dokunmuyorsa bu durum Âşık Mahzunî Şerif için de geçerlidir. Gönünden geçenler dökülür sazının teline. Yazdığı şiirlerde, yaktığı türkülerde daima insan sevgisini, kardeşliği, birlik ve beraberliği ön plana çıkartmaktadır. Sömürünün her türlüsüne isyan ederken, dil, din, ırk farkı gözetmeden tüm insanlık için fikir beyanında bulunur. Bazen emperyalizme kafa tutar ve Vietnam’a selam yollar, bazen siyasilerin yanlışlıklarını isim vererek eleştirir bazense gurbetçiye seslenir “dön” diye. Her türlü ayrılıkçı düşüncenin karşısındadır ve ürettiği her eserde toplumla iç içe yaşamaktadır.

“Âşık, toplumun, sosyal ve kültürel yaşamına büyük etki yapan dinî inanışında bir ölçüyle önderliğini yapmış, yayılıp kökleşmesine katkıda bulunmuştur. Âşık, her devirde içinde yaşadığı toplumun gelenek ve törelerinin dinî inanışla bütünleşmesini sağlamıştır. Bunu yaparken de dinî inanışa bağlı ve saygılı kalmakla beraber bazı sert ve katı yönlerini yumuşatmayı ve halka sevdirmeyi başarmıştır. Bu başarı gücü ile de sözlü halk edebiyatının çeşitli dallardaki ürünlerini vermiştir” (Heziyeva, 2010: 82). “Âşıklık geleneğinin ana unsuru hiç şüphesiz usta çırak ilişkisi ile devam ettirilen eğitim şeklidir. Bir ustanın yanında yetişen çırak, ustasından aldığı bilgi ve tecrübeyi kendinden sonraki kuşaklara taşır. Usta sazların yanında sadece şiir okumayı değil sazın inceliklerini, gönülde saklı olan duyguların özünü bulmayı öğrenir. Bundan dolayı çıraklık hayatı boyunca ustasının yanından ayrılmazlar. Ustası ile gezer, onunla oturur onunla ilmini artırır ve âşık meclislerinde tecrübe kazanırlar. Ustasının olmadığı meclislerde ustasının şiirlerinden derlemeler okuyarak saygısını dile getirirler. Bu geleneğin devam ettirilmesi halk kültürümüzün değerler bütünü açısından çok mühimdir” (Yücel, 2021: 33). “Âşıklık geleneği ve bu gelenekle biçim kazanan âşık müziği, Türk halk müziği kültürümüzün büyük bir kolunu oluşturmaktadır. Çok kadim ve oldukça büyük bir coğrafi alanda ortaya çıkan ve deyişlerle âşıklar tarafından güzümeze intikal eden bu zenginliğin kuşaktan kuşağa aktarılmasında ve yaşatılmasında sayıları her geçen gün azalan âşıkların önemi büyüktür”(Yücel, 2018: 252).

Âşık Mahzunî Şerif Yaşamı

Asıl ismi Şerif Cırık olan Mahzuni Şerif, 17 Kasım 1939 tarihinde Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesine bağlı Berçenek köyünde doğmuştur. Annesi Döndü Hanım, babası Zeynel Cırık'tır. Çocukluk yıllarında köyünde ilkokul olmamasından dolayı Elbistan'ın Âlembey köyünde Lutfi Efendi Medresesi'nde Kur'an eğitimi almıştır. İleriki yıllarda ilkokula başlayıp 1956 yılında mezun olmuştur. Mahzuni Şerif 1957 yılında başladığı Mersin Astsubay Okulu'ndan 1959 yılında mezun olmuştur. Saz çalmaya ve şiirler okumaya küçük yaşlarda başlayan büyük ozan Âşık edebiyatının son yüzyıldaki en büyük temsilcileri arasındadır. Bilhassa 1960'lı yıllarda plaklara okuduğu türkülerle tanınmış ve çok sevilmiştir. Âşık Mahzunî Şerif gerek yazdığı şiirlerde gerekse okuduğu türkülerde, insan sevgisine, milli birlik ve beraberlik duygularına, hoşgörüyü önem vermiş; her türlü sınıf ayrımcılığına, geriliğe ve çatışmaya karşı dik durmuştur. Cumhuriyete bağlılığı, Atatürk sevgisi, Alevî-Bektaşî geleneği içerisinde Hacı Bektaş Veli ve On İki İmam'a olan gönül bağı ve düşkünlüğü sanatına yansımıştır. “Mahzuni'nin büyük halk kitleleri tarafından sevilmesinde önemli payı olan şiirlerinin bir bölümü sosyal içerikli şiirleri ve taşlamalarıdır. Çalışan bütün kesimler, köylüler,

işçiler, kimsesizler, Almanya’da çalışan Türk işçileri, hastalar, yoksullar, Çingeneler bu şiirlerde anılmış; merhametsiz zenginler, paraya doymayan doktorlar, görevini yerine getirmeyen ve kötüye kullanan devlet yetkilileri, dünyayı sömüren Amerika yerilmiştir. Mahzunî Şerif yaşadığı dönemdeki bütün siyasal olaylarla yakından ilgilenmiş, bunlardan bir kısmının içinde yer almış ve onaylamadığı siyasîleri taşlamaktan geri durmamıştır”(Albayrak, 2019: 181). 1997 yılında Almanya’da beyin kanaması geçirmiş, tedavi görmüş ancak zaman içerisinde hastalığının tekrar nüksetmesi sonucunda 17 Mayıs 2002 tarihinde Almanya’nın Köln şehrinde vefat etmiştir. Vasiyeti üzerine cenazesi Nevşehir’e getirilmiş ve yoğun bir halk kitlesi eşliğinde Hacı Bektâş-ı Velî Külliyesi’ne defnedilmiştir.

Resim 1: Âşık Mahzunî Şerif

“Mahzunî, âşıklık geleneğimiz de özellikle Alevilik-Bektaşilik kültürüyle yoğrulmuş şiirini; Pir Sultan, Davut Sulari ve Âşık Veysel gibi ozanlardan aldığı etkiyle bütünleştirdiği sanatıyla yer edinmiştir. Kendine has oluşturmuş olduğu sanatının ölümünden sonrada ondan etkilenen ozanlar tarafından devam ettirilmesi onun bu geleneğe yaptığı katkıyı da açıkça göstermektedir. O, Türk halk müziği içerisinde hem gelenekseli hem de modern kalıpları eserlerinde birleştirmesi bakımından diğer halk müziği sanatçıları arasında ayrı bir konumda yer almaktadır.”(Yetişti, 2017: 101).

Âşık Mahzunî Şerif’in Eserleri ve Yeniden Yorumlayan Popüler İsimler

"Mahzunî Şerifin sanatını ele alırken, Türkiye’nin 1950’lerden bu yana geçirmekte olduğu değişimi de dikkate almak ve özellikle onun, adını duyurmaya ve üretmeye başladığı 60 sonrası kültürel iklimi; ardından 1980’lerden sonra daha çok müzikal anlamda yapıtlarına yansıyan

geleneksel halk müziği kalıplarını zorlayıcı, özellikle de ozan geleneği içerisindeki sanatçıların 'bildik' tavırlarından ayrılışını doğru ve iyi irdelemek gerekir. 1970'lerde Mahzunî Şerif şiir ve müziğini siyasal iklim belirlemiş; 1980'lerden sonra ise kültürel kurumlaşmanın izlerinin daha ağır bastığı gözlenmiştir" (Turan 2006: 125).Âşık Mahzunî Şerif müzik yaşamı boyunca 453 plak, 58 kaset ve çok sayıda beste yapmış bir sanatçıdır.

Resim 2: Âşık Mahzunî Şerif - Dumanlı Dumanlı Oy Bizim Eller (Plak Kapağı)

Eserlerinden bazıları şunlardır:

İşte Gidiyorum Çeşmi Siyahım, Ciğerparem, Zevzek, Ben Beni Özümü, Yalancısın İnanamam, Dom Dom Kurşunu, Yuh Yuh, Ha Babam Ha, Rest (Bana Dönek Demiş), Yedin Beni, Gel Gizli Gizli, Abur Cubur Adam, Katil Amerika, İnce İnce Bir Kar Yağar, Ekmek Kölesi, Dostum Dostum, Han Sarhoş Hancı Sarhoş, Ağlasam Mı?, Abur Cubur, Zalimin Zulmi Varsa, Nem Kaldı, Merdo, Gül Yüzlüm, Seher Vakti Evinize, Dumanlı Dumanlı Oy Bizim Eller, Boşu Boşuna, Karlar Yağdı Yollarıma, Mevlam Gül Diyerek İki Göz Vermiş, Halim Yaman Böyle, Fadimem, Mamudo Kurban, Böyle mi Geldin?, Namaz Kılсан Kılmayana Dokunma, Ayıp Sana.

Âşık Mahzunî Şerif'in türkülerini albümlerinde okuyan bazı sanatçılar ve seslendirdikleri eserler aşağıdaki gibidir:

Akın – Bitmez Tükenmez Geceler
Azam Ali - Aramadı Sormadılar Beni

Aylin Aslım – Mevlam Gül Diyerek
Burcu Güneş – Kanadım Değdi Sevdaya
Cem Adrian – Dumanlı Dumanlı
Demet Akalın & Ahmet Aslan – İşte Gidiyorum Çeşmi Siyahım
Feridun Düzağaç – Nem Kaldı
Funda Arar – Dokunma Keyfine
Gripin – Buldular Beni Neyse – Dönme Dolap
Hayko Cepkin – Sarhoşum Dünyada
Işın Karaca – Bu Yıl Benim Yeşil Bağım Kurudu
İbrahim Tatlıses - Dom Dom Kurşunu
İntizar – Yalancısın İnanamam
Jülide Özçelik – Gel Gizli Gizli
Kardeş Türküler – Domdom Kurşunu
Koray Avcı – Dargın Mahkum
Kubat – Sofu Baba
Kurtalan Ekspres – Bu Mezarda Bir Garip Var
Mabel Matiz & Selda Bağcan – Yuh Yuh
Mustafa Ceceli & Yiğit Mahzuni – Merdo
Mehmet Erdem – Han Sarhoş Hancı Sarhoş
Şevval Sam – Ben Beni
Teoman – Boşu Boşuna
Ziyet Sali – Deli miyim Ben

Bulgular

Çalışmamızın bu bölümünde Âşık Mahzunî Şerif türkülerinin sözel unsurları üzerine inceleme yapılmış ve sırasıyla aşağıdaki başlıklar altında kimi bulgulara yer verilmiştir. Bu noktada ele aldığımız çok sayıda Âşık Mahzunî Şerif türkülerinin yanı sıra yazmış olduğu şiirlerden de örnekler verilmiştir.

- 1- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Milli Birlik ve Beraberlik Duygusu
- 2- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Yavru Vatan Kıbrıs Teması
- 3- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Göç ve Gurbet Teması
- 4- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde İnsan sevgisi ve Kardeşlik
- 5- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Bağımsızlık Duygusu
- 6- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Politik Söylemler
- 7- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Adaletsiz Haksız Kazanç
- 8- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Fakirlik Olgusunun İşlenişi
- 9- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Hacı Bektaşî Veli Sevgisi

1- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Milli Birlik ve Beraberlik Duygusu

Âşık Mahzunî Şerif gerek türkülerinde gerekse şiirlerinde Kürt- Türk, Alevi-Sünni ayırımı yapmaksızın birlik ve beraberlik içerisinde yaşamamız yönünde mesajlar vermiştir. Her türlü çatışmanın, kavga ve ayrılığın bize zarar vereceği bundan dolayı dövüşmeden ülkemiz için birlikte çalışmamız vurgusunu “*Haydi Türk Milleti*” türküsüyle dile getirmiştir.

“Bitsin artık dövüş, kavga
Haydi haydi Türk Milleti
Çalışalım dalga dalga
Haydi haydi Türk Milleti

Komşular kana boyandı
El gitti aya dayandı
Dünya halkı tüm uynandı
Haydi haydi Türk Milleti

Çok uyuduk bunca yıldır
Uyanda kimliğini bildir
Duracak zaman değildir
Haydi haydi Türk Milleti

Gelin ile kızın ile
Her tarakta bezim ile
Tüm olanca hızın ile
Haydi haydi Türk Milleti

Sen büyük Milletin ezel
Böyle zayıf durma güzel
Dilin güzel dinin güzel
Haydi haydi Türk Milleti

Hepimiz bacı birader
Çalışana kim ne der
Mahsuni Şerif beraber
Haydi haydi Türk Milleti”²

“*Milli Arzu*” şiirinde de Edirne'den Kars'a kadar bu coğrafyanın sahibi olduğumuzu ifade etmektedir. Batılıların bizi barbar olarak nitelemesine ve bizi bölemeyeceklerine dair inancı tamdır ve duygularını şöyle ifade etmektedir.

“Edirne'den Kars'a efendim
Bu memleket takım takım bizim be..
Bizi bölemezsın behey serseri
Toprak gibi büküm büküm bizim be..

Bizdeki yürekler başka yürekler
Günümüz dayanır tuzlu çörekler
Senin sofrandaki ballar börekler
Ömür boyu zehir zıkkım bizim be...

Kara sapan, kuru tezek, kel çarık

²Haydi Türk Milleti <https://www.youtube.com/watch?v=AYJvorg8Nmc>

*Toprak tezek, toprak susuz, çok yarık
Biz senin gözünde güya barbarık
Hayat denen şeyden bıktık bizim be...*

*Edirne'den Kars'a bir yol uzanır
Dumanlı dumanlı oy bizim eller...
Yeşil ormanları bulut kazanır
Dumanlı dumanlı oy bizim eller..”³*

“Yurt Sevgisi” şiirinde Âşık Mahzunî Şerif vatan sevgisi ile düşünme yetesi üzerinde değinmiş ve haksızlıklara karşı, milleti sömünlere karşı, gerçeği görmek için nasıl hareket edeceğimiz hususunda dinleyicilerine düşünmek gerektiği öğütünde bulunuyor.

*“Benim Anadolu'lum en güzel yurdum
Ey benim fakirim en yaman derdi
Haksızı sevmeyen ey güzel merdim
Vatanı düşün, vatanı düşün gel....*

...

*Bu nasıl bir düzen bu nasıl emel
Bu nasıl bir plan bu nasıl temel
Bizim rehberimiz «Mustafa Kemâl»
Atamı düşün, atamı düşün gel.*

....

*Mahzuni ağlamak koydun yayıma
Niye borcum Avrupa'lı dayıma
Getirip keyfini kendi payıma
Katamı düşün, katamı düşün.”⁴*

Âşık Mahzunî Şerif Savrulsun Gitsin şiirinde Amerika ve emperyalizme karşı bir duruş sergilemiş ve Amerika'nın ambargosuna, Türkiye'deki askeri üssünün kapatılmasına ilişkin görüşlerini kaleme almıştır. “Bu herifler senden alır haşhaşı/ Morfin eder sana açar savaşı” söylemiyle batılı güçlerin oyununu ifşa edercesine dile getirmiştir.

*“Ambargo mambargo dinleme gardaş
Gelin Amerika kovulsun gitsin
Üsleri müsleri çıksın burdan
Kendi toprağına savulsun gitsin
Bu herifler senden alır haşhaşı
Morfin eder sana açar savaşı
Boşuna vurmadañ gardaş gardaşı
Bir bayram davulu çalıñsin gitsin*

Elin gavurunu boşa çağırma

³ Milli Arzu <https://www.antoloji.com/milli-arzu-siiri>

⁴ Milli Arzu <https://www.antoloji.com/milli-arzu-siiri>

*Evdeki dövüşü ele duyurma
Seni senden beni benden ayırma
Böyle bir memleket öğünsün gitsin*

*Bu topraklar bizimdir bizim olacak
Amerika bela buldu bulacak
Mahzuni bağımsız şehit kalacak
Yeter ki Türkiye'm dev olsun gitsin”⁵*

2- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Yavru Vatan Kıbrıs Teması

“Âşıklar irticalen şiirler okuyan ve saz çalabilen, açışlar yaparken toplumun hassasiyetini telden dile dökabilen kültür temsilcileridir. Âşıklık belli bir kültürel zemin içerisinde ve usta eğitiminden geçilerek elde edilmektedir. Âşıklık geleneği, biçimini kazandığı toplumdan ayrı değil bilakis âşıkların ürettikleriyle toplumun içinde yaşamaktadır. Bu sebeple halkın öz değerlerinden ve hissiyatlarından kopuk olamaz. Yaşadığı coğrafyada halkın mutluluk, sevinç, üzüntü gibi tüm duygularını hazmeden âşık, bunu kuvvetli bir dil aracılığıyla yine halka kendi üslubunca vermektedir”(Yücel, 2021: 32). Âşık Mahzunî Şerif yaşadığı dönemin önde gelen âşıklarındandır. Toplumsal olaylardan derin etkilenecek eserler üretmiştir. *Kıbrıs'ta Bir Şehit* şiirinde ve *1974 Kıbrıs Savaşı* isimli türküsünde Kıbrıs için gönlünden geçenleri dile getirmiştir. Toplumuna duyarlı her sanatçı gibi Âşık Mahzunî Şerif de tanık olduğu ya da olmadığı tüm haksızlıkların, acıların dili olmaya çalışmıştır. Kıbrıs'ta yaşanan zalimlikleri kaleme alırken Kıbrıs'ın çektiği tüm acıları eserlerinde ilmek ilmek işlemiştir.

*“Hele bakın şu yiğidin göğsüne
Zalımdan bir kurşun yemiş geliyor.
«Albayrak» tabutuna sarılmış
Bu toprak benimdir demiş geliyor.*

*Kundakta yavrular diri yakılmış
Çoluk çocuk hendeklere dökülmüş
Gebe kadınlara süngü sokulmuş
Kıbrıs'ı bir duman almış geliyor.*

*Bir papazın seri, dünyayı sardı
Akdeniz'i kana, yaktı kavurdu
Kurtaran yok mu, şu yavru yurdu
Bir Mustafa Kemâl doğmuş gelir.*

*Ne güzel yakışmış bayrağın rengi
Bir vatan uğruna eylemiş cengi
Var mı ulan dünyada Mehmet'in dengi
Mahzuni soyunu övmüş geliyor.”⁶*

⁵ Milli Arzu <https://www.antoloji.com/milli-arzu-siiri>

⁶ Kıbrıs'ta Bir Şehit <https://www.youtube.com/watch?v=KssXfwxPR84>

“1974 Kıbrıs Savaşı” eserinde de zalimin karşısında dik durmanın, sonunda ölüm dahi olsa Kıbrıs’a ve Girne’ye doğru hareket etmenin gerektiğini, gemimizle, uçağımızla Yunanın üstüne gidip Kıbrıs’ta yaşayan Türk milletinin öcünün alınması gerektiğini ifade etmektedir.

“Duracak zaman değildir
Yürüyen zalim üstüne
Ölen ölsün kalan yeter
Yürüyün Kıbrıs üstüne.
Yürüyün Girne üstüne.
(Bağlantı) Yürüyün yiğitler
Yürüyün aslanlar
Yürüyün Mehmedler
Yürüyün Hasanlar
Gemimiz derine dalsın
Uçağımız ıslık çalsın
Türk milleti öcün alsın
Yürüyün Yunan üstüne.
Yürüyün Girne üstüne.
(Bağlantı) Yürüyün yiğitler
Yürüyün aslanlar
Yürüyün Mehmedler
Yürüyün Hasanlar

Hasan- Tahsin, Yavuz-Adem
Bu uğurda öldü dedem
Düşmandan kaçanı nidem
Yürüyün düşman üstüne.
(Bağlantı) Yürüyün yiğitler
Yürüyün aslanlar
Yürüyün Mehmedler
Yürüyün Hasanlar

Mahzuni der Türk milleti
Kim oluyor Rum'un iti
Son bulsun savaş illeti
Yürüyün zalim üstüne.
Yürüyün yiğitler
Yürüyün aslanlar
Yürüyün Mehmedler
Yürüyün Hasanlar”⁷

⁷ 1974 Kıbrıs Savaşı <https://www.youtube.com/watch?v=dDlSr3fEXz0>

3- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Göç ve Gurbet Teması

“Göç, Türk toplumunun genelinde, yakın zamanlara kadar yaygın bir yaşayış şekli olmuştur. Türkülerden görüldüğü üzere kimi zaman iklimsel değişimlere bağlı olarak gerçekleşen göç, yoksulluk, savaşlar gibi sebepler ile de gerçekleşmiştir” (Vural, 2018: 9). Türk tarihinde de göç gerek iklimsel gerekse savaşlar sebebiyle Orta Asya’dan Avrupa’ya doğru bir hareketlilik göstermiştir. Ancak bilhassa 1950 senesinden sonra ekonomik amaçlar için bilhassa Almanya olmak üzere Avrupa’ya Türk işçi göçü yapılmıştır. “Alman hükümeti yabancı kökenli işçi ihtiyacını gidermek için 1950’li yılların ortalarında bazı düzenlemeler yapmıştır. Başta Yunanistan ve İtalya olmak üzere Federal İş Gücü Ofisi (Bundesanstalt für Arbeit BfA) çeşitli Avrupa ülkelerinde işçi almak için ofisler kurdu. Maden şirketleri ve metal sektörüne bağlı üretim yapan şirketler BfA kurumuna başvuru yapan işçileri seçiyor, sağlık ve adli kayıtlarını inceledikten sonra belirledikleri sayı kadar göçmenlere “Almanya’da işçi statüsü” kazandırıyor. 1960 yılında 100 bin olan yabancı işçi sayısı 1970’lerin başında 1,6 milyona ve 1980 de ise 2,6 milyon rakamına yükselmişti” (Yücel, 2015: 63). “1960’lı yıllardan itibaren Avrupa ülkelerine işçi göçüyle birlikte gurbet olgusu ekseninde Âşık tarzı şiir geleneği de âşıklar tarafından bu ülkelere taşınmıştır. Aynı zamanda göçmen Türk toplumunun yaşadığı ülkeler, âşıklar için önemli bir Pazar olmuştur. Bu göç radyo, pikap, plak ve kasetçalar gibi elektronik araçların Türkiye’ye girişini hızlandırmıştır. Avrupa ülkelerine âşıklık sanatını icra etmek için giden ozanlar, plaklar ve kasetler yaparak eserlerini daha geniş bir kitleye duyurma imkânı sağlamışlardır” (İrmak, 2013: 129).

Âşık Mahzunî Şerif, Almanya’ya yapılan işçi göçünden de etkilenmiş gurbet elde yaşayan Türklerin sorunlarını dile getirmiştir. Bazı eserlerinde gurbetçilerin maddi sıkıntılardan gittiğini vurgulayarak “*Gariplik kalksa, kapansa el kapıları, Bütün insanlar ellikten çıkısa Alamanya sana giden dönmüyor*” demiş bazı eserlerinde de “*Vallahi billahi yemin edeyim, Benim toprağında ipe gideyim, El kapısı iyi değil ne deyim, Dönün gelin Anadolu bizimdir*” diyerek gurbette yaşayanları tekrar ülkemize geri dönmeleri konusunda arzusunu dile getirmiştir.

*“Keşke İnsanlar bir olsa
Barış bütün Dünya’ya hakim olsa
İnsanlar kan diye bir şey bilmeseydi
Gariplik kalksa, kapansa el kapıları
Bütün insanlar ellikten çıkırsa*

*Bizim yemen ellerine benzedin
Alamanya sana giden dönmüyor
Çok mu tatlı geldi el kapıları?
Alamanya sana giden dönmüyor
Gelmiyor, gelmiyor, dönmüyor, bilmiyor, haber salmıyor*

*Eli, meli yoktur gerçi insanın
Garipler doludur hayımın hanın
Uy be hey ikilik çıkası canın
Alamanya sana giden dönmüyor
Dönmüyor, gelmiyor, dönmüyor*

*Alamanya sana giden dönmüyor
Gelmiyor, gülmiyor, bilmiyor*

*Para gelmiş Mehmet'inden eşşeğe
Çocuklar çekilmiş kalmış köşeye
Yavrular babasız nasıl yaşaya?
Alamanya sana giden dönmüyor
Gelmiyor, dönmüyor, gelmiyor, bilmiyor, gülüyor
Alamanya sana giden dönmüyor
Gelmiyor, gelmiyor, dönmüyor*

*Aman yıkılası oy kula kulluk
Gelinler ağladı, türedi dulluk
Mahzuni der bütün sebep yoksulluk
Alamanya sana giden gelmiyor
Dönmüyor, gelmiyor, dönmüyor, bilmiyor, gelmiyor
Mektup salmıyor”⁸*

“Alamanya gardaşımı geri ver” isimli türküsünde gurbete gidenlere gardaş(kardeş) diyerek Almanya’dan geri dönmelerini talep etmektedir. Anadolu’da kendilerini bekleyenlerin olduğunu belirterek *Dön Mehmet, dön Ahmet dön Ayşe dön, Fatma dön, Dön Anadolu’ya* diyerek sazıyla, sözüyle çağrıda bulunmaktadır.

*“Onun burda taşı toprağı vardı
Alamanya gardaşımı geri ver.
Düz ovası, yeşil yaprağı vardı
Alamanya gardaşımı geri ver.*

*Toprağında vardı kara sabanı
Gönderin amcamı verin babamı
Bağrıma basarım yırtık abamı
Alamanya gardaşımı geri ver.*

*Anadolu Mahzuni'nin anası
Fabrikası, değirmeni binası
Yeter artık bizden beter yanası
Alamanya gardaşımı geri ver.*

*Bizi böyle eden beyler utansın
Haksız padişahın makamı yansın
Pirenin emdiği devler uyansın
Alamanya gardaşımı geri ver.*

*Dön Mehmet, dön Ahmet dön...
Ayşe dön, Fatma dön, emmi dön,*

⁸ Almanya <https://www.youtube.com/watch?v=RqE93CeOWCs>

Dön Anadolu'ya... ”⁹

“Almanya'ya Çağrı” şiirinde Âşık Mahzunî Şerif, memleketinden ayrılıp Almanya'ya giden gurbetçilere seslenir ve onlara Anadolu'da yollarını gözleyen sevdiklerinin olduğunu, el kapısının iyi olmadığını ve onların burada topraklarının olduğu vurgusunu yaparak “dönün gelin Anadolu bizimdir” demektedir.

*“Bize küsüp bizden kaçıp gidenler
Dönüp gelin Anadolu bizimdir
Hiç bir ana yavrusunu bırakmaz
Binin gelin Anadolu bizimdir*

*Vallahi billahi yemin edeyim
Benim toprağında ipe gideyim
El kapısı iyi değil ne deyim
Dönün gelin Anadolu bizimdir
Bak Ayşe ağlıyor Elif sızlıyor
Senin memleketin seni gözlüyor
Alamanya bize kimi gizliyor
Dönün gelin Anadolu bizimdir”¹⁰*

4- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde İnsan Sevgisi, Barış ve Kardeşlik

Âşık Mahzunî Şerif bir sanatçıda olması gereken en önemli duygulardan biri olan insan sevgisini yüreğinde taşımış bir sanatçıdır. Paraya, mala mülke değer vermeden, insanları Türk, Kürt, Laz diye ayırmadan sevmeyi prensip haline getirmiştir. Yüzlerce eserinde dile getirdiği sevgi, barış, kardeşlik mesajları nağmelerle yüreklere işlenmiştir. “Barışa Çağrı” eserinde olduğu gibi tüm insanları bir tutmuş, kimseyi dinine göre değerlendirmemiş, tüm yolların barış ve kardeşlik için birleşmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Tüm insanlığı kökleri dallarıyla ele almış ve kullandığı yalın diliyle, temiz üslubuyla nağmeler aracılığıyla sevenlerine ulaştırmıştır.

*“Barış gelsin dağlara
Yollar birleşin haydi
Geçmişten geleceğe
Yıllar birleşin haydi yıllar birleşin.*

*Bu memleket bizim can ocağımız
Hak'tan başka yoktur varacağımız
Çağımız insanı sevme çağıdır
Kollar birleşin haydi kollar birleşin.*

*Dinli dinsiz insandır
Boş yere akan kandır
Bu kök bu ağaçtandır*

⁹ Alamanya gardaşımı geri ver <https://www.youtube.com/watch?v=0MQ4lk3tiyU>

¹⁰ Almanya'ya Çağrı <https://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=25349>

Dallar birleşin haydi dallar birleşin.

*Ağrı'nın gölgesi Tekidağ'ında
İzmir'in kuyusu Van bucağında
Bayram olsun bizim elin sağ'ında
Sol'lar birleşin haydi sol'lar birleşin.*

*Karanlıklar dağılsın
Sabahlara varılsın
Birbirine sarılsın
Kollar birleşin haydi kollar birleşin.*

*Mahzuni Şerif'im bizim memleket
Barış mübarektir barış hareket
İkilikten doğar bunca felaket
Yerde kanlar gördüm canlar birleşin.”¹¹*

Âşık Mahzunî Şerif “Sınıfsız Okul” türküsünde önemli mesajlar vermektedir. Kardeşlikten, sınıf farkı olmaksızın birlikte yaşamının gerekliliğinden, kardeşi kardeşe düşürenlerin tuzaklarından bahsederken ölenle öldürülenin asıl kardeş olduğunu ifade etmektedir.

*“Boşa dövüşmeyin bizim yiğitler
Sizi vuranlar vurulmuyor ki
Kim bilir nerede hangi koltukta
Kömürde tarlada yorulmuyor ki*

*Aynı baba dölü ölüp öldüren
Ölenle öldüren iti güldüren
Yok muydu bunu size bildiren
Vur diyenler burda görülmüyor ki*

*İşçiye işçiye düşüren zalım
Boynumuzda boza pişiren zalım
Bu kadar bardağı taşıran zalım
Gözümüz önüne serilmiyor ki*

*Yeni adı çıkmış sağ ile solun
Tarihte borcu yok kullara kulun
İki yanı birdir yattığın çulun
Bilirsin ölenler dirilmiyor ki*

*Mahzuni der nedir hakkın davası ?
İnsana benzemez köpek mayası*

¹¹ Barışa Çağrı (Barış Gelsin Dağlara) https://www.youtube.com/watch?v=_LScNgCVnww

*Uy tükensin bitsin sınıf kavgası
Sınıfsız bir okul durulmuyor ki.”¹²*

5- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Bağımsızlık Duygusu

Âşık Mahzunî Şerif, yaşamı boyunca özgür düşüncüyü savunmuş, insanların temel hak ve özgürlüklerine topyekûn saygı duyulmasını istemiş bir aydındır. Gerek bestelerinde gerekse yazdığı şiirlerde insanoğlunu kardeşliğe davet etmiş, sadece ülkemiz için değil dünyada eziyet gören tüm uluslar için emperyalizme karşı tepki göstermiştir. Bunun en güzel örneklerinden birisi de “Amerika Katil” bestesiyle Türkiye coğrafyasından çok uzaklarda olan Vietnam’a destek olarak onlara selam göndermesinden anlayabiliyoruz. Bir aydın olarak duyulan acılara sessiz kalınmayacağını, zulüm nerede olursa olsun orada olmak gerektiğini bu bestesinde görmek mümkündür. Aynı zamanda bestesinden de anlaşılacağı üzere Vietnam özelinden Türk milletini de ikaz etmekte emperyalizme karşı bu işin sonunun kötü olduğunu ve zalime karşı birleşildiğinde gramların kilolardan ağır geleceğini ve zalime bela olacağını dile getirmektedir.

*“Bütün insanlık adına
Amerika katil katil
Kanun yapar kendi teper
Amerika katil katil.*

*Vietnam'ın suçu nedir?
Hür yaşamak ayıp mıdır?
Atom patlat ister kudur?
Amerika katil katil*

*Türk Milleti Türk Milleti
Nerden gelmiş elin iti?
Bu gidişin sonu kötü
Amerika katil katil*

*Birgün gramlar bir olur
Kilodan hakkını alır
Zalim olan bela bulur
Amerika katil katil*

*Mahzuni Şerif uyuma
Gün geldi çatı akşama
Bizden selam Vietnam'a
Amerika katil katil”¹³*

6- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Politik Söylemler

¹² Sınıfsız Okul <https://www.youtube.com/watch?v=bOgKW0Eqd8Q>

¹³ Amerika katil katil <https://www.youtube.com/watch?v=aC7pvV5L5ns>

“Âşıklık geleneği ve bu gelenekle biçim kazanan âşık müziği, Türk halk müziği kültürümüzün büyük bir kolunu oluşturmaktadır. Çok kadim ve oldukça büyük bir coğrafi alanda ortaya çıkan ve deyişlerle âşıklar tarafından güzüme intikal eden bu zenginliğin kuşaktan kuşağa aktarılmasında ve yaşatılmasında sayıları her geçen gün azalan âşıkların önemi büyüktür”(Yücel, 2018: 252). Âşık Mahzunî Şerif'in yazdığı şiirlerinde ve okuduğu bestelerinde başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere siyasi liderlerin isimleri zikredilmekte zaman zaman da politikacıların politikaları eleştirilmiştir. “Ben ağlamam 10 Kasım'da” türküsü Âşık Mahzunî Şerif'in Mustafa Kemal Atatürk'e yazılmıştır.

“O'nu, her gün diri gördüm
Ölene dek göreceğim
Doğalıdan beri gördüm
Halka vermişti canını
Hak'tan almış unvanını
Atmış Osmanlı şanını
Samsun'da bir eri gördüm

Matemin doyurmaz beni
Minnetim kucaklar seni
Bize cennet gibi yeni
Verdiğin eseri gördüm
Ulu Atam, inan buna
Düşkünler hayrandır sana
Mazlum milletler adına
Verdiğin zaferi gördüm

Mahzunî yoluna düştüm
Nice nice engel aştım
On Kasım'da kaybetmişim
Daha şimdi geri gördüm
Ne hikmet, var idi sende
Güneştin, doğdun cihanda
Bin yılların ötesinde
El bastığın, yeri gördüm”¹⁴

Benim Anadolu'lum en güzel yurdum sözleriyle başlayan “Yurt Sevgisi” eserinde Mustafa Kemâl, Anadolu sevgisi ve haksızlık temasıyla yazılmıştır. Âşık burada dinleyicilerini düşünmeye davet etmekte ve rehber olarak Mustafa Kemâl'i işaret etmektedir.

“Benim Anadolu'lum en güzel yurdum
Ey benim fakirim en yaman derdi
Haksızı sevmeyen ey güzel merdim
Vatanı düşün, vatanı düşün gel.

¹⁴ Ben ağlamam 10 Kasım'da <https://www.youtube.com/watch?v=NaWZh6L9Jgs>

*Zalıma gaddara elin uzatıp
Bunca haksızların hakkın gözetip
Elli milyon yetim hakkı satıp
Yutanı düşün, yutanı düşün gel.*

*Bu nasıl bir düzen bu nasıl emel
Bu nasıl bir plan bu nasıl temel
Bizim rehberimiz «Mustafa Kemâl»
Atamı düşün, atamı düşün gel.
Onlar beğenmiyor senin yapını
Dar gününde çalan yoktur kapını
Kendi kardeşinin idam ipini
Tutanı düşün, tutanı düşün gel.*

*Bu yollar barajlar halkın emeği
Halk pişirdi onlar yedi yemeği
Kitapları satıp doğru demeyi
Yakanı düşün, yakanı düşün gel.*

*Mahzuni ağlamak koydun yayıma
Niye borcum Avrupa'lı dayıma
Getirip keyfini kendi payıma
Katanı düşün, katanı düşün.”¹⁵*

“Sarı saçlım mavi gözlüm” eseri ulu önder Atatürk için yazılmıştır. Âşık Mahzuni Şerif zaten her fırsatta Atatürk’e olan sevgisini ona olan özlemini dile getiren bir ozanımızdır. Bu eserinde de Atatürk’ün geri gelmesini dile getirmektedir.

*“Sana hasret sana vurgun gönlümüz
Neredesin mavi gözlüm
Nerde nerde neredesin dost
Bu gemi bu Karadeniz
Sarı saçlım mavi gözlüm
Nerde nerde neredesin dost*

*Ararım izini Dolmabahçe’den
Bir daha dönmez mi bu yola giden
İçimde sen, gözümde sen
Sarı saçlım mavi gözlüm
Nerde nerde neredesin dost*

*Kurban olam yürüdüğün yollara
Kara peçe yakışmıyor kullara
Uyan bak bizim hallara*

¹⁵ Yurt Sevgisi <https://www.antoloji.com/yurt-sevgisi-2-siiri/>

*Sarı saçlım mavi gözlüm
Nerde nerde nerdesin dost*

*Bulutlar terinden, dağlar kokundan
Sarhoştur sevdiğim Mahsuni bundan
Bir daha gel, gel Samsun'dan
Sarı saçlım mavi gözlüm
Nerde nerde nerdesin dost”¹⁶*

“Karaoğlan“ eseri eski başbakanlardan Bülent Ecevit için yazılmıştır. Bülent Ecevit’in hükümetin başına geçmesinin Türkiye için hayırlı olacaksa gerçekleşmesini dilemektedir ve halkın derdine merhem olacaksa gelmesini, açlık ve yoksulluğun önüne geçecekse iktidar olmasını dilemekte, “Bizim derdimizin sağı solu yok” sözleriyle talep etmektedir. Kendisinden önceki iktidarların yaptığı hatalara düşmemesi için “Hiç benzeme senden evvel gelene, Çünkü kanımız tok böyle yalana” sözleriyle de ikaz etmektedir.

*“Sevgili kardeşim canım Karaoğlan
Bizim yüzümüze güleceksen gel.
Asık surat göbeklerden usandık
Adamca bakmayı bileceksen gel.*

*Bilirsin ki bizim köyün yolu yok
Hökümete ulaşacak kolu yok
Bizim derdimizin sağı solu yok
Açlığa çare bulacaksan gel.*

*Rey dediniz oy dediniz al verdik
Yüz yıllardır gözü bağlı yalvardık
Tarla tarla diken kırdık bel verdik
Yoksulluğa tırpan çalacaksan gel.*

*Hiç benzeme senden evvel gelene
Çünkü kanımız tok böyle yalana
Hiç sözüm yok milletini sevene
Yoksulluğa tırpan çalacaksan gel.*

*Mahsuni Hak ile beraber olur
Haksızın hakkından haklılar gelir
Millet verdiğini geri de alır
Kara bahta «ak gün» saracaksan gel.”¹⁷*

¹⁶ Sarı Saçlım Mavi Gözlüm <https://www.youtube.com/watch?v=BVRdvpcDkXQ>

¹⁷ Karaoğlan <https://www.youtube.com/watch?v=asAit6Zp-T8>

“Erim erim eriyessin” isimli türüküsü de siyasi eleştiri türündedir. 12 Mart’ta dönemin Başbakanı Nihat Erim’e yazılan eser sonucunda Âşık Mahzuni Şerif hapis yatmıştır. Eserde “Erim erim eriyessin, Sürüm sürüm sürünesin” gibi ciddi anlamda beddua benzeri ifadeler kullanılmıştır.

“Köşkün sarayın yıkılsın
Erim erim eriyessin
Umudun suya dökülsün
Erim erim eriyessin
Çölden çöle sürünesin

....

Musa isen Tur-i Sinan
Haktan gelmiş idi İnan
Yesin seni yılan Çayan
Erim erim eriyessin
Sürüm sürüm sürünesin

....

Aslan pençesi vurulsun
Çayın Deniz’de kurusun
Gözlerin yansın çürüsün
Erim erim eriyessin
Sürüm sürüm sürünesin”¹⁸

Siyasilere yönelik eleştirel bir başka türkü örneği ise “Danışman Oldum” eseridir. Tutulmayan sözlerden, Ankara’daki karışık işlerden şikâyet etmektedir. Siyasilere ulaşmanın zorluğunu, özel kaleminden randevu almanın sıkıntısını eserinde dile getirmektedir.

“Bakın şu başıma gelen işlere
Ben Karayalçın’a danışman oldum
Toplayıp getirdim çoluk çocuğu
Ben Karayalçın’a danışman oldum

Sözler verdi gardaş gardaş konuştu
Berhan’ınan Talip’inen buluştu
Ne yüzümü gördü, ne de tanıştı
Ben Karayalçın’a danışman oldum

Birsen Hanım derler özel kalemi
Murat Bey’e yetiştirmes selamı
Geldim Ankara’ya buldum belamı
Ben Karayalçın’a danışman oldum

Murat gardaş sen de yerli insansın
Niye diyorsun ki kurban başkası yansın

¹⁸ Erim erim eriyessin <https://www.youtube.com/watch?v=jZT1Nh0bM9E>

*Dönen dolaplara gardaş düşen utansın
Ben Karayalçın'a danışman oldum*

*Mahzuni Şerifim asırlar yaşar
Beş yıllık insanın aklına şaşar
Demokrat adama saygınlık düşer
Ben Karayalçın'a danışman oldum”¹⁹*

7- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Adaletsiz Haksız Kazanç

Âşık Mahzunî Şerif herkes için adalet isteyen, tüm haksız kazançların karşısında duran, gereğinde iktidarın politikalarına bile cesaretle karşı duran bir kişiliğe sahiptir. Kalemile, sözüyle, türküsüyle adaletsiz bu dünyada fakirin yanında yer almış ve işçinin kanını emen, vergi kaçırın, hayali ihracat yapıp ülke ekonomisini zora sokan düşünceyle mücadele etmiştir.

*“Mısır satıyordun iki yıl evvel
Gardaş defineyi nereden buldun?
Baktım defterine vergi ne gezer
Gardaş defineyi nereden buldun?*

*Haber verse idin müzemiz vardı
Kumandan, kaymakam kazamız vardı
Yoksa muhtarımız azamız vardı
Gardaş defineyi nereden buldun?*

*Okuma görmedin kırk sene yattın
Bir ekmeğe kırk yıl taklalar attın
Eroin mi sattın, esrar mı sattın
Gardaş defineyi nereden buldun?*

*Seni de beni de gören Allah'tır
Alın teri bütüin terlere şahtır
Devlet parasını çalmak günahtır
Gardaş defineyi nereden buldun?*

*Mahzuni Şerife inanmaz mısın
Ben yanarım daim sen yanmaz mısın
İnsanım demeye utanmaz mısın
Gardaş defineyi nereden buldun?”²⁰*

“Yuh yuh soyanlara” eserinde ülkeyi soyanlara, yanlış idare edenlere, hataya göz yumanlara, adaleti yerine getirmeyenlere seslenmektedir.

¹⁹ Danışman Oldum https://www.youtube.com/watch?v=ZFzTJVU_ETk

²⁰ Vergi Kaçıranlara (Defineyi nereden buldun? <https://www.youtube.com/watch?v=AjnNYeOQAmQ>

“Uzaktan yakından Yuh çekme bana!
Sana senin gibi baktım ise yuh!
Efendi görünüp bütün insana
Hakk'ın kullarını yıktım ise yuh!
Yuh yuh soyanlara
Soyup kaçıp doyanlara yuh yuh!

Ben hoca değilim muska yazmadım
Ben hacı değilim Arap gezmedim
Kuvvetliyi sevip zayıf ezmedim
Namussuza boyun büktüm ise yuh!
Yuh yuh ben böyleysem
Yuh yuh sen öyleysen

Ere sopa vuran paşa değilim
Ben merdi ezmeye maşa değilim
Atomcuyum kirli köşe değilim
Memleketi satıp yaktım ise yuh!
Yuh yuh soyanlara
Soyup kaçıp doyanlara yuh!

Ne demek efendim, bey ve amele!
Fakir soymak yakışır mı kemale?
Rüşveti hak bilip her dakika hile
Yapıp yapıp kafa çektim ise yuh
Yuh yuh soyanlara
Soyup kaçıp doyanlara
İnsanlığa kıyanlara yuh!

Bu kadar milletin hakkın' alanlar
Onları kandırıp zevke dalanlar
Diplomayla olmaz hakim olanlar
Suçsuzun başına çöktüm ise yuh!
Yuh yuh ben böyleysem
Yuh yuh sen öyleysen

Mahzuniyim, benden başlar asalet
Asillere paydos, beye nihayet
Şu insanlık derde girer ise şayet
Ona yar olmaktan bıktım ise yuh!
Yuh yuh ben böyleysem
Yuh yuh sen öyleysen
Yuh yuh soyanlara
Soyup kaçıp doyanlara

*İnsana kıyanlara
Yuh Yuh uyuyanlara Yuh... ”²¹*

8- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Fakirlik Olgusunun İşlenişi

Âşık Mahzunî Şerif seslendirdiği eserlerinde toplum hayatının pek çok yönünü kaleme almıştır. İnsanların emeğinin sömürülmesine, işçilerin ağır şartlar altında çalışıyor olmasına sessiz kalmamıştır. Bundan dolayı toplumun yaşadığı maddi sıkıntıları çok iyi gözlemlemiş ve eserlerinde fakirlik, işçilik temalarına fazlasıyla yer vermiştir.

*“Kara kuyular derindir
Burda kalır madenciler
Ücreti bir aferindir
Zehir solur madenciler*

*Bir de kara yüzleri var
Yaşamdan hayli uzak
Kömür gibi kadere bak
Bilmem n'olur madenciler*

*Grizu gelir uykuda
Nice canlar yuta yuta
Biz cennet'te, o uykuda
Toptan ölür madenciler*

*Dile kolay kuyu dibi
Salınır gezer sağ gibi
Bin senelik maden gibi
Fosil olur madenciler*

*Yeryüzünde sevda güzel
Derinlerden selam eder
Bu dünyadan kömür gider
Duman gelir madenciler*

*Der Mahzuni kuyu dardır
Bize kolay o'na zordur
Bir onurlu teri vardır
Bunu bilir madenciler. ”²²*

Acı Doktor adlı eserinde Âşık Mahzunî Şerif, çaresizliği, temel ihtiyaçlardan eğitim, yol, su gibi hizmetlerden mağduriyeti, hastalığı kısacası kimsesizliği ilmek ilmek işlemiştir türküsünde.

²¹ Yuh yuh soyanlara <https://www.youtube.com/watch?v=6FZPEVsb6v0>

²² Madenciler (Kara Kuyular Derindir) https://www.youtube.com/watch?v=qBLB_g6rAP8

“Berçenek'ten yaya geldim
Aman doktor bak bebeğe
Beşiğini elden aldım
Amman doktor bak bebeğe

Yıkık yuvam kara (kaldım) yasta
Yalvarırım eşe dosta
Annesi bebekten hasta
Yandım (Amman) doktor bak bebeğe

Kuru soğan yağsız aşım
Yırtık bağrım açık başım
Bir şey değil vatandaşım
Amman doktor bak bebeğe

Allah için bir merhem çal
Öldürür beni bu vebal
Param yok sen ceketim al
(Param yok ceketimi al)
Amman doktor bak bebeğe

Mahzunî Şerif çobandır
Meskenim dumanlı dağdır
Bebektir ama insandır
Amman doktor bak bebeğe.”²³

Âşık Mahzunî Şerif “Dertli Köyüm” türküsünde köy yaşamının ve köylü olmanın zorluklarını siyasi-eleştirel bir şekilde notalara dökmüştür. Köylünün savaşta ve seçimde akıllara gelmesinin eleştirmektedir.

“Bizim köyler uzaktır. Uzaklardan daha uzaktır.
Çünkü onun yakını başkası almıştır.
Kim utanır bilmiyorum.

Ne uzaktır şu Maraş'a
Benim köyüm Dertli Köyüm
Yol bitmiyor koşa koşa
Aman köyüm yiğit köyüm

Ocakları tezek dolu
Gözlerime gider külü
“Tezek mal gübresidir”
Çamurdan çıkılmaz yolu

²³ Acı Doktor <https://www.youtube.com/watch?v=KmpyPrGsugY>

Eyvah köyüm yiğit köyüm

*Avukat yer parasını
Muhtar eker merasını
Kimse sarmaz yarasını
Aman köyüm eyvah köyüm*

*Savaş gelince köy köydür
Seçim olunca köy köydür
Ondan gayrı hiçbir şeydir
Eyvah köyüm yiğit köyüm*

*Aslan postu kürkü yoktur
Suyu yoktur parkı yoktur
Bir esirden farkı yoktur
Aman köyüm yiğit köyüm*

*Öleceğim ben yoluna
Aslan köyüm canım köyüm
Köyüm köyüm nazlı köyüm*

*İstanbul'un şosesi var
Gizli gizli köşesi var
Şehirlerin neşesi var
Eyvah köyüm yiğit köyüm*

*Üç jandarma bir karakol
Yumurtası tavuğu bol
Ne okul var ne düzgün yol
Eyvah köyüm yiğit köyüm*

*Mahzuni köye giderim
Kör olur dualar ederim
Elbet bir gün Allah kerim
Sen üzülme aslan köyüm*

*Hocaları takke bilir
Şam'ı bilir Mekke bilir
Doktor bilmez tekke bilir
Eyvah köyüm nazlı köyüm*

*Sırtına abalar giyer
Haklarını başkası yer
Tarhanaya şekerdir der*

*Eyvah köyüm yiğit köyüm.*²⁴

“İnce ince bir kar yağar” türküsünde ozanımız toplumsal anlamda ihtiyaçların giderilmesini talep etmektedir. İstanbul’daki yaşam standartlarının benzerlerini Urfa’da, Diyarbakır’da da olmasını istemektedir. Susuz, yolsuz ve okulsuz köy, kasaba kalmasını düşüncesini notalara almıştır.

*“İnce ince bir kar yağar fakirlerin yüziüne
Neden felek inanmıyor fukaranın sözüne
Öldük öldük biz açlıktan, etme ağam n'olur
Kimi mebus kimi vali, bize tahsil haramdır
Dayanamam artık senin bu yalancı pozuna
Yandık yandık bize okul, bize yol, bize hayat
Etme ağam, n'olur, n'olur, n'olur, n'olur, n'olur, n'olur
Adam mı ölür yol yapılırca
Okul olunca, hayat bulunca
N'olur, n'olur, n'olur, n'olur, n'olur
İstanbul'un benzemiyor neden o Urfalara
Yandık yandık, öldük öldük, bir yudum su
Etme ağam, n'olur
Yolsuz Maraş, susuz Urfa, ya Diyarbakırların
Öldük öldük, bir mektup yaz, yapma ağam
N'olur, n'olur, n'olur, n'olur, n'olur, n'olur
Adam mı ölür toprak verince
İnsan sevince, kendin bilince
N'olur, n'olur, n'olur, n'olur
Mahzuni senin gardaşın alma topraklarımı
Çocuklarım büyük olsun sürünmesin ortada
Biz de Allah'ın kuluyuz etme ağam n'olur
Sen anandan ben babamdan ağa doğmadık dostum
Gel beraber yaşayalım, sanma ki sana küstüm
Yandım yandım, ayrı gezme, etme gardaş
N'olur, n'olur, n'olur, n'olur, n'olur, n'olur
Adam mı ölür toprak verince
Borç ödeyince, kendin bilince
N'olur, n'olur, n'olur gardaş n'olur.”*²⁵

9- Âşık Mahzunî Şerif Türkülerinde Hacı Bektaşî Veli Sevgisi

“Seyyid olduğunu söyleyen Mahzuni, Alevî-Bektaşî inancına sıkı sıkıya bağlıydı. “On iki evlâdın on iki milyon / Uyan İmam Ali gör neler oldu / Bir değil beş değil Yezid’in kahrı / Uyan İmam Ali gör neler oldu / Senin çadırına Mervan’lar doldu” gibi şiirlerinde Hz. Ali yanında on iki imam, Hacı Bektâş-ı Velî başta olmak üzere Alevî-Bektaşî inancı içinde yer alan isimleri sık

²⁴ Dertli Köyüm <https://www.youtube.com/watch?v=wVco8k0n9V4>

²⁵ İnce ince bir kar yağar <https://www.youtube.com/watch?v=087wbCmIDeY>

sık anarak yüceltmıştır. Bunlardan bazıları günümüzde cem âyinlerinde semah dönülürken ezgi eşliğinde okunmaktadır” (Albayrak, 2019: 181).

*“Sensiz dünyanın tadı olur mu
Adı güzel Hacı Bektaş Veli dost
Seni sevmeyenler hakkı bilir mi
Adı güzel Hacı Bektaş Veli dost*

Ali dost

Ulu dost

Canım dost dost

Adı güzel Hacı Bektaş Veli dost

Ali dost

Ulu dost

Canım dost dost

Elimi bilmezdim eli bildirdin

Yalan söylemeyen dili bilirdin

Harama çözülmaz beli bilirdin

Adı güzel Hacı Bektaş Veli dost

Ali dost

Ulu dost

Canım dost dost

Adı güzel Hacı Bektaş Veli dost

Ali dost

Ulu dost

Canım dost dost

Yunus'u yar ettin Taptuk Emre'ye

Kırk yıl dağda gezdi gönül vermeye

Her can layık değil seni sevmeye

Adı güzel Hacı Bektaş Veli dost

Ali dost

Ulu dost

Canım dost dost

Adı güzel Hacı Bektaş Veli dost

Ali dost

Ulu dost

Canım dost dost

Der Mahzuni eşiğini bulayım

Yüzlerimi tozlarına dolayım

Kul eyle kapında kurban olayım

Adı güzel Hacı Bektaş Veli dost

Ali dost

Ulu dost

Canım dost dost

Adı güzel Hacı Bektaş Veli dost

Ali dost

Ulu dost

*Canım dost dost*²⁶

“*Hacı Bektaş*” isimli eserinde yine Bektaşilik üzerine ve sevgisine dair söylemlerde bulunmuştur.

*“Bütün evren semah döner
Hü hü Hacı Bektaş dost
Gökyüzünde delil yanar
Hü hü hacı bektaş dost*

*Biz acıyı bal eyleriz
Hakkımız helal eyleriz
Bize Bektaş can derler
Gidersek hakka gideriz dost*

*Gökyüzünde uçan turna
Hü hü hacı bektaş dost
Feryadı şahlar şahına
Hü hü hacı bektaş dost*

*Hor olanı hoşlarız biz
Hak diyerek başlarız biz
Şeytan yaklaşamaz bize
İkiliği taşlarız biz dost*

*İlimsiz yol karanlıktır
Hü hü hacı bektaş dost
Bizde küsmek yaranlıktır
Hü hü hacı bektaş dost*

*Mahzuni ünümüz bizim
Bulunmaz kinimiz bizim
Cahil bize dinsiz demiş
Sevgidir dinimiz bizim dost*²⁷

SONUÇ

Âşık Mahzunî Şerif ülkemizin en önde gelen ozanlarından. Türkülerinde ve şiirlerinde toplumsal olaylara dair mesajlar vermektedir. Halkın içinde yaşıyor olması onun gözlemlediği hatta bire bir yaşadığı sıkıntıları dile getirmesine imkân vermektedir. İncelediğimiz yüzlerce şiir ve okuduğu türkülerde daima toplumun ızdıraplarına tercüman olmaya çalıştığını görmekteyiz. Öyle ki yoksulluktan, mezhepsel ayrımcılığa, Kıbrıs olaylarından siyasi sorunlara varıncaya kadar geniş bir yelpazede toplumun sözcüsü olmuştur. Âşık Mahzunî Şerif sadece ülkemize

²⁶ Hacı Bektaş Veli Dost <https://www.youtube.com/watch?v=WGAW0fUqofE>

²⁷ Hacı Bektaş <https://www.youtube.com/watch?v=3ky68ffo0Ic>

sevgi dolu değildir. Emperyalizmin ezdiği tüm toplumların yanında olduğunu türkülerinde ifade etmektedir. Dilinin sivri oluşu ve gördüğü haksızlıklara saziyla, sesiyle başkaldırdığı için yargılanarak hapse düşmüştür. Eserlerinde gurbetçilere seslenmiş onların anavatana dönmelerini dilemiştir. Rum baskısındaki kıbrısa yardım eli uzatılmalı diyerek eserler üretmiştir. Ağalık sisteminin zorluğunu, kırsal yaşamın sıkıntılarını, devletin vergi sistemini eleştirmiş ve güzel ülkemizin her yeri için eşit imkânların olmasını talep etmiştir.

Âşık Mahzunî Şerif türkülerini yaşadığı dönemdeki toplumun gerçek sorunlarını görmemize olanak sağlamaktadır. Pahalılık, işsizlik, temel yaşam ihtiyaçlarının tedarik edilmesinin gerekliliği, geçim sorunları, maden işçileri, yolsuzluklar, göç ve daha pek çok konu türkülerde kendine yer bulmuştur. Sosyal olaylar kadar tasavvufî düşünce ikliminden de derin etkilenen Âşık Mahzunî Şerif, Alevî-Bektaşî inancına sıkı sıkıya bağlı bir ozandır. Türkülerinde Hz Ali'ye olan sevgisini ifade ederken Hacı Bektaş başta olmak üzere Alevî değerlerini, onlara olan sevgisini de belirtmektedir.

KAYNAKLAR

- Albayrak, N. (2019). “Mahzunî Şerif” Maddesi, TDV İslâm Ansiklopedisi, Ankara’da Basılan (Gözden Geçirilmiş 3. Basım) Ek-2. Cild, Sf. 181.
- Heziyeva, Ş. (2010). “Tarihi Süreç İçinde Türkiye’de Âşıklık ve Âşıklık Geleneği” Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies Cilt: X, Sayı 1, Sayfa:81-89.
- Irmak, Y., (2013). “Folklorun Beş İşlevine Göre Âşık Mahzunî Şerif’in Şiirleri, Basılmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı
- Turan, M. (2006). Mahzunî Şerif ve Gelenek. Kültür-Kimlik Ekseninde Türk Edebiyatı, Ürün Yayınları, Ankara.
- Yetişti, O. (2017). Aşık Reyhani ve Aşık Mahzunî'nin Şiirlerinde Gurbetçi Türkler, Kültür Evreni-Universe Culture-Mup Kyrbmypo / Yıl 2017 / Sayı 34.
- Vural, T. (2018). Türkülerdeki Göç Algısı, Sahne ve Müzik Eğitim - Araştırma e-Dergisi ISSN: 2149-7079, Sayı 6, sf. 1-12.
- Yücel, H. (2018). Türk Halk Müziğinde Âşıklık Geleneği: Amasya Âşıkları, TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2018; Cilt: 10/Yaz Sayı: 39.
- Yücel, H. (2017). Merzifonlu Bir Bestekâr, Musiki Hocası Mahmut Oğul’un Yaşamı, Eserleri ve Türk Müziğine Katkıları, Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 11, Haziran 2017, S. 553-565.
- Yücel, H. (2021). Merzifonlu Âşık Musa Aslan Türkülerinin Müzikal Analizi, Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal Of Social Science, Yıl: 8, Sayı: 53, Nisan 2021, S. 31-56. ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.52332>
- Yücel, H. (2015). Almanya’ya Giden Türk İşçileri ve Müzik Yaşamı, Akademik Bakış, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi ISSN: 1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – Kırgızistan, Sayı: 49 Mayıs – Haziran 2015 s. 60-78.

Görsel: https://tr.wikipedia.org/wiki/Mahzuni_%C5%9Eerif

URL Adresleri

Savrulsun Gitsin <https://www.youtube.com/watch?v=ZdwBuicNp3E>
Kıbrıs'ta Bir Şehit <https://www.youtube.com/watch?v=KssXfwxPR84>
1974 Kıbrıs Savaşı <https://www.youtube.com/watch?v=dDlsr3fEXz0>
Amerika katil katil <https://www.youtube.com/watch?v=aC7pvV5L5ns>
Haydi Türk Milleti <https://www.youtube.com/watch?v=AYJvorg8Nmc>
Almanya'ya Sitem <https://www.youtube.com/watch?v=0MQ4lk3tiyU>
Almanya-<https://www.youtube.com/watch?v=RqE93CeOWCs>
Barışa Çağrı (Barış Gelsin Dağlara)
https://www.youtube.com/watch?v=_LScNgCVnww
Sınıfsız Okul <https://www.youtube.com/watch?v=bOgKW0Eqd8Q>
Ben ağlamam 10 Kasım'da <https://www.youtube.com/watch?v=NaWZh6L9Jgs>
Sarı Saçlım Mavi Gözlüm <https://www.youtube.com/watch?v=BVRdvpcDkXQ>
Karoğlan <https://www.youtube.com/watch?v=asAit6Zp-T8>
Erim erim eriyessin <https://www.youtube.com/watch?v=jZTINh0bM9E>
Vergi Kaçıranlara (Defineyi nereden buldun)
<https://www.youtube.com/watch?v=AjnNYeOOAmQ>
Danışman Oldum https://www.youtube.com/watch?v=ZFzTJVU_ETk
Yuh yuh soyanlara <https://www.youtube.com/watch?v=6FZPEVsb6v0>
Madenciler (Kara Kuyular Derindir) https://www.youtube.com/watch?v=qBLB_g6rAP8
Acı Doktor <https://www.youtube.com/watch?v=KmpyPrGsugY>
İnce ince bir kar yağar <https://www.youtube.com/watch?v=087wbCmIDeY>
Dertli Köyüm <https://www.youtube.com/watch?v=wVco8k0n9V4>
Milli Arzu <https://www.antoloji.com/milli-arzu-siiri/>
Yurt Sevgisi <https://www.antoloji.com/yurt-sevgisi-2-siiri/>
Hacı Bektaş Veli Dost <https://www.youtube.com/watch?v=WGAW0fUqofE>